

**«АҚЫЛ-ОЙЫ ЖӘНЕ ДЕНЕ БІТІМІ ДАМУЫНЫҢ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР
БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕРДІ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЙІМДЕУ
ЖӘНЕ КӘСІБИ-ЕҢБЕКПЕН ОҢАЛТУ ОРТАЛАҒЫ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ**

**педагогтердің біліктілігін арттыру курстарының
білім беру бағдарламасы**

**ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-МЕДИЦИНАЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
КОНСУЛЬТАЦИЯЛАР ҚЫЗМЕТІНІҢ ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ -
ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ**

**психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация
әдіскерлеріне арналған**

АЛМАТЫ 2026

МАЗМҰНЫ

1. Жалпы ережелер.....	3
2. Глоссарий.....	4
3. Бағдарламаның тақырыбы.....	5
4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері	7
5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны.....	8
6. Оқу процесін ұйымдастыру	12
7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету	13
8. Бағдарлама нәтижелерін бағалау	13
9. Курстан кейінгі сүйемелдеу	14
10. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі	14

1. Жалпы ережелер

1. «Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің ұйымдастырушылық-әдістемелік негіздері» педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар (бұдан әрі – ПМПК) әдіскерлерін оқытуды регламенттейді.

ПМПК әдіскерлеріне арналған біліктілікті арттыру курстарын өткізудің өзектілігі мен қажеттілігі — бұл курстардың консультация мамандарының осы санаты үшін алғаш рет өткізілуімен негізделеді. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің 2025 жылғы 16 сәуірдегі № 77 бұйрығына сәйкес, психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың штатына әдіскер лауазымы енгізілуде. ПМПК-дағы әдістемелік қызметтің диагностикалық-консультациялық қызметті ұйымдастырушылық-әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз етуге бағытталған өз мазмұны бар.

2. Курстардың өзектілігі ерекше білім беру қажеттіліктері (бұдан әрі – ЕБҚ) бар балаларды тексеру және кеңес беру бойынша халыққа қызмет көрсету сапасын арттырудағы әлемдік қоғамдастықтың трендтеріне сәйкес, инклюзивті білім беруді дамыту жағдайында консультациялар қызметін реформалаумен байланысты. Қазіргі уақытта әлемнің көптеген елдерінде инклюзивті білім беруді дамыту мүмкіндігі шектеулі балалардың даму және оқу мәселелерін бағалаудың әлеуметтік моделі негізінде жүзеге асырылуда. Қазақстан Республикасы БҰҰ-ның «Мүгедектердің құқықтары туралы» және «Білім беру саласындағы кемсітушілікке қарсы күрес туралы» конвенцияларын ратификациялай отырып, білім беру жүйесіне әлеуметтік-педагогикалық тәсіл принциптерін дәйекті түрде енгізіп келеді.

Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 26 маусымдағы «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» № 56-VII Заңына сәйкес ПМПК қызметі әлеуметтік-педагогикалық модель негізінде жүзеге асырылуға тиіс және білім беру ұйымдарында балалар үшін арнайы оқу жағдайларын жасау мақсатында олардың ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтауға бағытталған.

ПМПК әдіскерлерінің қажеттіліктерін талдау инклюзивті білім беруді дамытудың заманауи жағдайында олардың кәсіби қызметінің біліктілігін арттыру және балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін диагностикалық-консультациялық жұмыс пен бағалаудың заманауи тәсілдерін қолдану қажеттілігін көрсетті.

3. Білім беру бағдарламасы келесі негізгі бағыттар бойынша психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар әдіскерлерінің кәсіби құзыреттілігін дамытуға бағытталған: әлеуметтік-педагогикалық модель негізінде балаларды тексеру, кеңес беру, олардың ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау (бағалау) бойынша консультацияларды ұйымдастыру.

2. Глоссарий

Ұғым	Ұғымның анықтамасы
Инклюзивті білім беру (Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы)	инклюзивті білім беру – ерекше білім беру қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, барлық білім алушылар үшін білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз ететін процесс.
Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар (Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы)	тиісті деңгейдегі білім және қосымша білім алу үшін арнайы жағдайларға тұрақты немесе уақытша қажеттілігі бар адамдар (балалар)
Мүмкіндігі шектеулі бала (балалар) (Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медико-педагогикалық коррекциялық қолдау туралы» Заңы)	туа біткен, тұқым қуалайтын, жүре пайда болған аурулардың немесе белгіленген тәртіппен расталған жарақаттардың салдарына байланысты тіршілік әрекеті шектелген дене және (немесе) психикалық бұзылыстары бар он сегіз жасқа дейінгі бала (балалар)
Ерекше білім беру қажеттіліктері (Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы)	онсыз сапалы білім алу мүмкін емес оқу-дамыту процесіндегі көмек пен қызметтерге деген қажеттілік;
Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау (Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы)	білім алу үшін қажетті арнайы шарттарды анықтау
Білім алу үшін арнайы жағдайлар (Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы)	оқу бағдарламаларын, сондай-ақ арнайы, жеке-дамытушылық және түзету-дамытушылық бағдарламалар мен оқыту әдістерін, техникалық, оқу және өзге де құралдарды, тіршілік ету ортасын, психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді, медициналық, әлеуметтік және өзге де қызметтерді қамтитын, оларсыз ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдардың (балалардың) білім беру бағдарламаларын

	меңгеруі мүмкін болмайтын жағдайлар.
ЕБҚ бар балалардың мәселелерін бағалаудың және оларға көмек көрсетудің әлеуметтік-педагогикалық моделі	оқудағы қиындықтарды психологиялық-педагогикалық бағалауға және оқушының білім алу қажеттіліктерін анықтауға негізделген модель, ал оқыту – арнайы жағдайлар жасау арқылы жалпы білім беру процесіне қосуға негізделген.
Психологиялық-педагогикалық диагностика	мектепте оқытудағы қиындықтардың себептері мен сипатын белгілеуге және дамушы психологиялық көмектің бағыттарын анықтауға бағытталған психологиялық-педагогикалық әдістер, әдістемелер, тестілер кешені
Оқытудағы қиындықтарды психологиялық-педагогикалық жүйелеу	оқу әрекетінің бұзылыстарының себептері, көріністері мен сипатын бағалаудың психологиялық-педагогикалық критерийлеріне негізделген оқытудағы әртүрлі қиындықтарды жүйелеу.
Педагогикалық тексеру бағдарламасы	балаларды оқыту мен тәрбиелеудегі мәселелерді анықтау үшін тиісті принциптерді, әдістер мен әдістемелерді пайдалана отырып, балаларды тексеруді жүргізудің регламенттелген (белгіленген) процесі.
Психологиялық-педагогикалық кеңес беру	маманның баланың дамуы, оны оқыту және тәрбиелеу мәселелері туралы ақпарат ұсынуы және оларды еңсеру туралы нақты әрекеттер туралы ұсыныстар беруі.

Терминдердің өзектілігі мен бірмағыналылығы олардың Қазақстан Республикасының арнайы және инклюзивті білім беру саласындағы нормативтік-құқықтық құжаттарындағы соңғы өзгерістерге, заманауи арнайы педагогика мен психологияның ғылыми-терминологиялық анықтамаларына сәйкестігімен негізделген.

1. Бағдарламаның тақырыптары

4. «Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің ұйымдастырушылық-әдістемелік негіздері» біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламасының отандық білім беру жүйесінде баламасы жоқ. Бағдарламаның жаңалығы — онда алғаш рет ПМПК әдіскерлері қызметінің мазмұны әлеуметтік-педагогикалық модель негізінде баяндалады. Консультация әдіскерлері арнайы және инклюзивті білім беру саласындағы ерекше білім беру қажеттіліктерін тексеру мен бағалау тәртібіне, сондай-ақ білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін арнайы оқу жағдайларын анықтауға қатысты нормативтік-құқықтық

құжаттардағы (2024-2025 жж.) соңғы өзгерістер аясында ПМПК-ның әлеуметтік-педагогикалық моделі негізінде өздерінің кәсіби қызметінің мазмұнын алғаш рет оқып-үйренетін болады.

Консультация әдіскерлеріне арналған курстар бағдарламасында алғаш рет бірқатар өзекті тақырыптарды оқып-үйрену қарастырылған:

- диагностикалық-консультациялық жұмыс, ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау бойынша ПМПК қызметін регламенттейтін нормативтік-құқықтық құжаттар;
- ПМПК-да психологиялық-медициналық-педагогикалық тексеру мен кеңес беруге қойылатын ұйымдастырушылық-әдістемелік жағдайлар мен талаптар;
- ПМПК әдіскерлері қызметінің нысандары, әдістері мен мазмұны.

5. Бағдарлама келесі 12 тақырыпты қамтиды.

1-тақырып. Инклюзивті және арнайы білім беру саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база. ПМПК қызметін нормативтік-құқықтық қамтамасыз ету.

2-тақырып. Инклюзивті білім беру жағдайындағы психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің негізгі бағыттары. ЕБҚ бар балалардың мәселелерін бағалаудың және оларға көмек көрсетудің медициналық және әлеуметтік-педагогикалық моделі. ПМПК қызметін ұйымдастыру принциптері.

3-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар топтары. ЕБҚ бар балалардың психологиялық-педагогикалық сипаттамасы.

4-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктерінің түрлері. ПМПК жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау критерийлері.

5-тақырып. ПМПК қызметінің негізгі бағыттары. ПМПК-да кешенді тексеру мен кеңес беруді өткізудің жалпы принциптері мен тәртібі.

6-тақырып. Ерте жастағы балаларды психологиялық, логопедиялық, педагогикалық және медициналық-әлеуметтік тексеру мен кеңес беру бағдарламалары.

7-тақырып. Мектепке дейінгі жастағы балаларды психологиялық, логопедиялық, педагогикалық және медициналық-әлеуметтік тексеру мен кеңес беру бағдарламалары.

8-тақырып. Мектеп жасындағы балаларды психологиялық, логопедиялық, педагогикалық және медициналық-әлеуметтік тексеру мен кеңес беру бағдарламалары.

9-тақырып. Аутизмі бар балаларды психологиялық, логопедиялық, педагогикалық және медициналық-әлеуметтік тексеру мен кеңес беру бағдарламалары.

10-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың оқудағы қиындықтарының психологиялық-педагогикалық жіктелуі және оның ПМПК-дағы психологиялық-педагогикалық диагностикада қолданылуы.

11-тақырып. ПМПК-да ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды

статистикалық есепке алу. Білім беру ұйымдарының менеджменті.

12-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды анықтау және оларға арнайы оқу жағдайларын ұйымдастыру бойынша ПМПК-ның білім беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қорғау ұйымдарымен өзара іс-қимылы.

4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

6. Біліктілікті арттыру бағдарламасының мақсаты — әлеуметтік-педагогикалық модель негізінде балаларды тексеру, кеңес беру, олардың ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау (бағалау) сияқты негізгі бағыттар бойынша психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация әдіскерлерінің кәсіби құзыреттілігін дамыту.

7. Бағдарламаның міндеттері:

1) тыңдаушыларда балаларды психологиялық-медициналық-педагогикалық тексеру, кеңес беру және ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау бойынша ПМПК қызметін ұйымдастыру кезінде Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы заңдары мен заңға тәуелді актілерінің нормаларын қолдану іскерлігін қалыптастыру;

2) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың мәселелерін бағалау мен оларға көмек көрсетудің әлеуметтік-педагогикалық тәсілі негізінде инклюзивті білім беру жүйесіндегі ПМПК қызметін ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен принциптерін ашу;

3) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар топтарымен, оқудағы қиындықтардың психологиялық-педагогикалық жүйеленуімен таныстыру;

4) белгіленген критерийлер мен пәнаралық тәсіл принциптеріне сәйкес балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау дағдыларын қалыптастыру.

5) тыңдаушыларды ерте, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балаларды, сондай-ақ аутизмі бар балаларды психологиялық-медициналық-педагогикалық тексеру мен кеңес беру бағдарламаларымен (алгоритмдерімен) таныстыру;

6) Ұлттық білім беру деректер қоры (бұдан әрі – ҰБДҚ) жүйесінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды статистикалық есепке алуды ұйымдастыру және жүргізу, сондай-ақ ПМПК қызметінің менеджменті туралы түсінік беру;

7) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды анықтау және оларға арнайы оқу жағдайларын ұйымдастыру бойынша ПМПК-ның білім беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қорғау ұйымдарымен өзара іс-қимылы мен ынтымақтастығы дағдыларын қалыптастыру.

8. Оқудың күтілетін нәтижелері. Тыңдаушылар:

1) балаларды психологиялық-медициналық-педагогикалық тексеру, кеңес беру және ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау бойынша ПМПК қызметін ұйымдастыру тәсілдеріне нормативтік-құқықтық негіздеме бере алады;

2) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың мәселелерін бағалау

мен оларға көмек көрсетудің әлеуметтік-педагогикалық тәсілі негізінде инклюзивті білім беру жүйесіндегі ПМПК қызметінің бағыттары мен принциптерін біледі;

3) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар топтарын, оқудағы қиындықтардың түрлері мен себептерін ажыратады;

4) белгіленген критерийлер мен пәнаралық тәсіл принциптеріне сәйкес балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау дағдыларын меңгерген.

5) әлеуметтік-педагогикалық модель негізінде ПМПК-да ерте, мектепке дейінгі, мектеп жасындағы балаларды, сондай-ақ аутизмі бар балаларды тексеру мен кеңес беру бағдарламаларын (алгоритмдерін) біледі;

6) ПМПК қызметінің менеджменті туралы түсінігі бар, ҰБДҚ жүйесінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды статистикалық есепке алуды ұйымдастыру дағдыларын меңгерген;

7) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды анықтау және оларға арнайы оқу жағдайларын ұйымдастыру бойынша білім беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қорғау ұйымдарымен тиімді өзара іс-қимыл жасауға қабілетті.

5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

9. Бағдарлама 5 модульден тұрады: нормативтік-құқықтық, психологиялық-педагогикалық, мазмұндық, технологиялық, вариативті.

10. Нормативтік-құқықтық модуль:

1-тақырып: Инклюзивті білім беру саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база: «инклюзивті білім беру» ұғымын барынша әділ, кемсітушілік сипаты жоқ қоғамның негізі ретінде заманауи түрде түсіндіру. Инклюзивті білім берудің халықаралық құқықтық негіздері: Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы (БҰҰ, 1948); БҰҰ-ның «Білім беру саласындағы кемсітушілікке қарсы күрес туралы» Конвенциясы, 1960; БҰҰ-ның «Бала құқықтары туралы» Конвенциясы, 1989; БҰҰ-ның «Мүгедектердің құқықтары туралы» Конвенциясы, 2006; ҚР-ның Конституциясы, ҚР-ның заңдары: «Бала құқықтары туралы», «Білім туралы», «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы»; «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы», Жалпы білім беру, арнаулы ұйымдар қызметінің үлгілік қағидалары, психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар, ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары, «Мүмкіндігі шектеулі балаларға психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету және тексеру» мемлекеттік қызмет көрсету қағидалары және басқа да нормативтік-құқықтық құжаттары.

11. Психологиялық-педагогикалық модуль:

3-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушы топтарының сипаттамасы: дамуында бұзылыстары бар балалар; жекелеген психикалық функцияларының бұзылуына байланысты оқуда қиындықтары бар балалар;

мінез-құлық және эмоционалдық проблемалары (гиперактивтілік және зейін тапшылығы синдромы, аутистік спектрдің бұзылуы) бар балалар; білім беру ұйымдарында психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қағидаларында ұсынылған қолайсыз әлеуметтік, психологиялық, экономикалық, лингвистикалық, мәдени факторларға байланысты ерекше білім беру қажеттіліктері туындаған балалар.

10-тақырып. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды оқытудағы қиындықтардың психологиялық-педагогикалық жіктемесі және оны ПМПК-да психологиялық-педагогикалық диагностика барысында қолдану.

Оқытудың негізгі қиындықтарының қысқаша сипаттамасы: жұмыс қабілеттілігінің төмендігі (жұмысқа баяу кірісу; сабақ барысында немесе күні бойы қабілетінің тез сарқылуы немесе ауытқуы); іс-әрекетті ерікті реттеудің, жоспарлау мен бақылаудың жеткіліксіздігі (зейіннің бөлінуі, мазасыздық және импульсивтілік; тапсырманы орындауда, оның шарттарын және мақсатын түсінудегі қиындықтар); естіген ақпаратты өңдеудегі қиындықтар (толық және жылдам сөйлеуді баяу қабылдау, есту зейінінің төмендеуі – сөйлеу тілін түсінудегі қиындықтар); көру және кеңістікті көру арқылы алған ақпаратты өңдеудегі қиындықтары (кеңістікі бағдарлау және кеңістіктегі қатынастарды білдіретін сөздерді түсінудегі қиындықтар; қағаз бетін бағдарлау қиындықтары, жолдың басын табу, жолды сақтау және т.б.). ПМПК-да психологиялық-медициналық- педагогикалық тексеру барысында балаларды оқытудағы қиындықтарды анықтау және бағалау.

12. Мазмұндық модуль:

2-тақырып. Инклюзивті білім беру жағдайындағы және әлеуметтік-педагогикалық модельге көшу кезеңіндегі психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың қызметі. ЕБҚ бар балалардың мәселелерін бағалау мен оларға көмек көрсетудің медициналық және әлеуметтік-педагогикалық модельдерін салыстыру. Медициналық модель оқу мәселелерін баланың бойындағы бұзылыстардан көреді; даму мәселелерін және оқудағы қиындықтарды бағалау — медициналық диагноздар түрінде жүргізіледі, ал оқыту — арнайы білім беру ұйымдарында сегрегациялау (оқшаулау) және даму бұзылуларын түзету болып табылады. Әлеуметтік-педагогикалық модель баланың оқудағы қиындықтарын қоршаған орта факторларымен байланыстырады; бағалау — ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтауға бағытталған; оқыту — ЕБҚ бар білім алушылар үшін арнайы оқу жағдайларын жасай отырып, оларды жалпы білім беру процесіне қосуды көздейді

Инклюзивті білім беру жағдайындағы психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің негізгі бағыттары. ПМПК қызметін ұйымдастыру принциптері: пәнаралық, отбасыға бағдарланған және әлеуметтік-педагогикалық тәсілдер. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды әлеуметтік-педагогикалық жүйелеу: есту қабілеті бұзылған (нашар еститін және естімейтін), көру қабілеті бұзылған (нашар көретін және көрмейтін), зияты, сөйлеуі, тірек-қимыл аппараты бұзылған, қарым-қатынас және әлеуметтік өзара іс-қимыл (аутизм) бұзылған; мінез-құлқы бұзылған, психикалық дамуы

тежелген, күрделі бұзылыстары бар балалар.

4-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктерінің түрлері. ПМПК жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау критерийлері. Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидаларында белгіленген критерийлер негізінде ерекше білім беру қажеттіліктерінің сипаттамасы: 1) оқу жоспары мен оқу бағдарламаларын өзгерту; 2) вариативті, арнайы және баламалы оқыту әдістерін қолдану; 3) оқу нәтижелерін (оқушы жетістіктерін) бағалау тәсілдерін, критерийлерін және бағалау материалдарын өзгерту; 4) оқулықтарды, оқу құралдарын таңдау, жеке оқу материалдарын дайындау; 5) оқу нысанын таңдау; 6) кедергісіз орта құру және оқу орнын бейімдеу; 7) баланы қажетті компенсаторлық және техникалық құралдармен қамтамасыз ету; 8) арнайы психологиялық-педагогикалық көмек (логопед, психолог, арнайы педагог: олигофренопедагог, сурдопедагог, тифлопедагог, педагог-ассистент, әлеуметтік педагог).

Білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытудың арнайы жағдайларын ұйымдастыру және психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу бойынша ПМПК ұсынымдарын құрастыру.

13. Технологиялық модуль:

6-тақырып. Ерте жастағы балаларды психологиялық, логопедиялық, педагогикалық және медициналық-әлеуметтік тұрғыдан тексеру және оларға консультация беру бағдарламалары. Тексерудің жалпы тәртібі мен кезеңдері: отбасының сұранысы мен шағымдары; медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді жинау, кешенді тексеру, тексеру нәтижелерін талдау және қорыту; білім беру қажеттіліктерін бағалау, ПМПК қорытындысы мен ұсынымдарын дайындау; отбасына кеңес беру.

Ерте жастағы балаларды кешенді тексеруге байланысты шарттар, жабдықтар, ынталандырушы ойын материалы және қойылатын талаптар. Ерте жастағы балаларды медициналық және психологиялық-педагогикалық тексеру алгоритмі. Ерте жастағы балаларды тексеру әдістері, әдістемелері мен тәсілдері. Ерте жастағы баланың дене және психикалық дамуының барлық аспектілерін бағалау параметрлері мен критерийлері. Ерте жастағы баланың психикалық дамуындағы бұзылыстарының жіктемесі: ПМПК қорытындысы мен ұсынымдарын жасау. Ерте жастағы баланың отбасына кеңес берудің алгоритмі мен ерекшелігі. Жеке кеңес беру және дамудың үйге арналған бағдарламаларын дайындау.

7-тақырып. Мектеп жасына дейінгі балаларды педагогикалық тексеру және кеңес беру бағдарламалары. Мектеп жасына дейінгі балаларды педагогикалық тексеруді жүргізуге қойылатын талаптар, жағдайлар, жабдықтар мен ынталандырушы ойын материалдары. Мектеп жасына дейінгі балаларды тексеру әдістері, әдістемелері мен тәсілдері. Мектеп жасына дейінгі баланың дамуын бағалау параметрлері мен критерийлері. Мектеп жасына дейінгі балалық шақтағы жетекші іс-әрекет бұзылыстарын саралау: қорытынды мен ұсынымдарды құрастыру. ЕБҚ бар мектеп жасына дейінгі баланың отбасына кеңес беру алгоритмі мен ерекшелігі. Ауыр бұзылыстары бар (мүгедектігі бар)

балаларға арналған жеке кеңес беру және үйден оқыту бағдарламаларын құрастыру.

8-тақырып. Мектеп жасындағы балаларды психологиялық, логопедиялық, педагогикалық және медициналық-әлеуметтік тексеру мен кеңес беру бағдарламалары. Мектеп жасындағы балаларды педагогикалық тексеруден өткізудің шарттары, жабдықталуы, ынталандыру материалдары және қойылатын талаптар. Мектеп жасындағы балаларды медициналық және психологиялық-педагогикалық тексеру алгоритмі. Мектеп жасындағы балаларды тексерудің әдістері, әдістемелері мен тәсілдері. Мектеп жасындағы баланың дамуын педагогикалық бағалаудың параметрлері мен критерийлері. Психологиялық-педагогикалық жүйелеуге сәйкес даму кемістіктері мен оқудағы қиындықтарды саралау: ПМПК қорытынды мен ұсынымдар құрастыру. Мектеп жасындағы баланың отбасына кеңес берудің алгоритмі мен ерекшеліктері. Ата-аналарға, мұғалімдерге және білім беру ұйымдарының мамандарына баланың оқуы мен тәрбиесі бойынша жеке кеңес беру және жеке ұсынымдар әзірлеу.

9-тақырып. Аутизмі бар балаларды психологиялық, логопедиялық, педагогикалық және медициналық-әлеуметтік тексеру мен кеңес беру бағдарламалары.

Аутизмі бар балаларды педагогикалық тексеруден өткізудің шарттары, жабдықталуы, ынталандыру ойын материалдары және қойылатын талаптар. Аутистік бұзылыстардың ауырлығы мен жасына байланысты аутизмі бар балаларды медициналық және психологиялық-педагогикалық тексеру алгоритмі. Аутизмі бар балаларды тексерудің әдістері, әдістемелері мен тәсілдері. Баланың психофизикалық жан-жақты дамуының, сондай-ақ қарым-қатынасы, өзара әлеуметтік іс-әрекет жасауы мен мінез-құлқының стереотиптік нысандарын бағалау параметрлері мен критерийлері. Аутист баланың дамуын педагогикалық бағалаудың параметрлері мен критерийлері. ПМПК қорытындысын және ұсынымдарын құрастыру. Аутизмі бар баланың отбасына кеңес берудің алгоритмі мен ерекшеліктері. Жеке кеңес беру және үйде оқыту мен тәрбиелеудің бағдарламаларын құрастыру.

14. Вариативті модуль:

11-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды статистикалық есепке алуды ұйымдастыру және жүргізу. Ұлттық білім беру деректер қоры (ҰБДҚ) — білім беру саласындағы әкімшілік деректерді автоматты түрде жинауға, өңдеуге және сақтауға арналған бірыңғай мемлекеттік ақпараттық жүйе. ПМПК-ның ҰБДҚ-мен жұмыс істеу тәртібі, консультациядағы тексеру нәтижелері бойынша деректерді базаға енгізу қағидалары. Балаларды есепке алу, ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау және ЕБҚ бар балалар үшін арнайы оқу жағдайларын жасау бойынша білім беру ұйымдарымен өзара іс-әрекет жасау тәртібі.

Білім беру ұйымдарының менеджменті: білім берудегі менеджменттің негізгі ұғымдары; ПМПК қызметі менеджментінің ерекшеліктері.

12-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды анықтау және оларға арнайы оқу жағдайларын ұйымдастыру бойынша ПМПК-ның білім

беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қорғау ұйымдарымен өзара іс-әрекеті.

6. Оқу процесін ұйымдастыру

15. Курстық оқытудың ұзақтығы Бағдарлама тақырыбына сәйкес 80 академиялық сағатты құрайды.

16. Оқыту дәстүрлі күндізгі немесе қашықтан (онлайн), аралас оқыту форматында жүзеге асырылады. Аралас оқыту 2 кезеңде іске асады: қашықтан оқыту - 40 сағат, күндізгі оқыту - 40 сағат.

17. Білім беру процесі оқытудың әртүрлі формалары мен әдістерін қамтиды: дәріс, семинар, өздік практикалық жұмыс (білім беру қажеттіліктерін бағалау, нормативтік-құқықтық құжаттарға сәйкес ПМПК қорытындылары мен ұсынымдарын құрастыру), топтық практикалық жұмыс, шеберлік сабағы (балаға педагогикалық тексеру жүргізу), кейс-әдісі (дамуында әртүрлі бұзылыстары бар балаларды педагогикалық тексеру нәтижелерін талдау), тренинг (мүмкіндігі шектеулі баланың отбасына кеңес беру, ПМПК педагогі қызметінің өзекті мәселелері бойынша ұжымдық тренинг).

18. ПМПК педагогтерінің Бағдарлама мазмұнын түсіну деңгейін арттыру үшін мыналар қарастырылған: әрбір дәрістен кейін өзін-өзі бақылауға арналған сұрақтарға жауап беру түріндегі кері байланыс; ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың әртүрлі санаттарын тексеру бойынша бейнематериалдарды көрсету; өздік практикалық жұмыс нәтижелерін бірлесіп талқылау; ұжымдық жұмыстарды таныстыру, талқылау және рефлексия жасау арқылы топтық жұмысты кеңінен қолдану; педагогтердің командалық жұмыс тренингі.

7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

19. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету төмендегілерді қамтиды:

- 1) педагог кадрлардың біліктілігін арттыру бағдарламасы;
- 2) психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың меңгерушілері, әдіскерлері мен мамандарының қызметін ұйымдастыратын және олардың жұмыс мазмұнын ашатын нұсқаулық-нормативтік және әдістемелік материалдар;
- 3) ПМПК-дағы кешенді тексеру процесі мен нәтижелерін талдауға, ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалауға және арнайы оқу жағдайлары бойынша ұсынымдар құрастыруға арналған үлестірімелі материалдар;
- 4) кешенді тексеру нәтижелері бойынша ПМПК қорытындысы мен ұсынымдарын құрастыру процесін сипаттайтын үлестірімелі материалдар; түрлі санаттағы ЕБҚ бар балаларға арналған ПМПК қорытындысы мен ұсынымдарының үлгілері;
- 5) тыңдаушылармен кері байланыс парақтары, қорытынды бақылау және

өздік жұмыс материалдары.

8. Оқу нәтижелерін бағалау

20. Тыңдаушылардың дағдыларын қалыптастыру және білімдерін бағалауды бақылау мақсатында: экспресс-сауалнамалар, өздік жұмыстар, қорытынды бақылау жұмыстары жүргізіледі. Өздік және бақылау жұмыстарына арналған тапсырмалар, кері байланыс үшін сауалнама парақтары, тест тапсырмалары курстың оқу-әдістемелік кешеніне (бұдан әрі – ОӘК) енгізілген.

21. Тыңдаушылардың білімін бақылау, бағалау ағымдағы және қорытынды бақылау арқылы жүзеге асырылады.

Қалыптастырушы бағалау аралық бақылау жүргізу, сондай-ақ білім мен дағдыларды түзету үшін қолданылады. Ол әрбір тақырып бойынша негізгі сұрақтарға ауызша немесе жазбаша жауап беру (өзін-өзі тексеру тапсырмалары), сондай-ақ практикалық тапсырмаларды орындау: ПМПК қорытындылары мен ұсынымдарын тексеру алгоритмі мен оның нәтижелерін талдауды құрастыру, ЕБҚ бар балалардың әртүрлі санаттарына педагогикалық қорытынды дайындау түрінде іске асырылады. Тапсырмаларды орындау барысында тыңдаушыларға топтық нысанда және жеке сұраныстар бойынша кеңес беру қамтамасыз етіледі. Оқытушы тыңдаушылардың тапсырмаларды кестеге сәйкес орындауын бақылайды, тыңдаушы жұмысының сапасын жақсарту жолдарын көрсете отырып, толық кері байланыс береді.

Бағалау әрбір тақырып бойынша ашық сұрақтарға жауап беру түрінде жүргізіледі, бұл курста алынған ақпаратты түсінгенін және терминологияны дұрыс қолданылуын бақылауға мүмкіндік береді. Жетістіктерді бағалау үшін модульде оқытылатын әрбір тақырыпқа 2 сұрақтан келетін сұрақтар банкі әзірленген. Әр сұрақтың тексеруге және өзін-өзі тексеруге арналған жауап эталоны бар. Жауаптың дұрыстығы мен толықтығы бағаланады. Қате жауап – 0 балл, толық емес жауап – 1 балл, дұрыс және толық жауап – 2 балл деп бағаланады. Қорытынды бақылау жұмысы кемінде 20 балл (50%) жиналған жағдайда есептелді деп саналады.

Қорытынды бақылау жұмысының орындалуы келесі критерийлерге сәйкес бағаланады: іске асырылмады (дұрыс жауаптар ұсынылмаған), ішінара іске асырылды (дұрыс жауаптар 50%-дан кем), орташа деңгейден жоғары іске асырылды (дұрыс жауаптар 50%-дан 70%-ға дейін), толық іске асырылды (дұрыс жауаптар 70-100%). Қорытынды тестілеуден өту және біліктілікті арттыру курсы аяқтау үшін кемінде 70% дұрыс жауап жинау қажет. Қорытынды бақылау жұмысының нәтижелері негізінде курстан кейінгі сүйемелдеу кезеңіндегі консультациялардың мазмұны жоспарланады.

9. Курстан кейінгі қолдау

22. Тыңдаушыларды курстан кейінгі қолдауды іске асырудың түрлері:

1) курстан кейінгі практикада ПМПК әдіскерінің кәсіби құзыреттіліктерін дамытудың жеке траекториясы жоспарын құрастыру (курстың соңғы күнінде

«Курстан кейінгі практикада педагогтің кәсіби құзыреттіліктерін дамытудың жеке траекториясын жоспарлауға арналған іс-шаралар тізбесі» негізінде құрылады және оқытушымен келісіледі);

2) курста алынған ақпаратты өз тәжірибесіне енгізуді таныстыру бойынша вебинарлар;

3) жеке және топтық онлайн-консультациялар;

4) мәтіндік және бейнематериалдарды пайдалана отырып, әдістемелік сүйемелдеу;

5) өз тәжірибесін өзгерту және сабақты зерттеу нәтижелері бойынша дөңгелек үстел ұйымдастыру.

Тыңдаушыларды курстан кейінгі қолдауды іске асыру үшін Zoom платформасын, электрондық поштаны, мобильді байланысты және әлеуметтік желілерді пайдалану жоспарлануда.

10. Негізгі әдебиеттер тізімі

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 1 қыркүйек 2022 жылғы "Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам" атты Қазақстан халқына Жолдауы.

2. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы.

3. «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасын бекіту туралы (01.01.2024 бастап қолданысқа енгізіледі): Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы № 726 қаулысы.

4. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі «Білім туралы» № 319-III Заңы.

5. «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345 Заңы.

6. «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI Заңы.

7. «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі № 343 Заңы.

8. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 26 маусымдағы № 56-VII Заңы.

9. Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарын қоспағанда, тиісті типтегі және түрдегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы № 385 бұйрығы (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 31 наурыздағы № 59 бұйрығының редакциясында).

10. Педагогтер лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі № 338 бұйрығы (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 30 сәуірдегі № 98 бұйрығының редакциясында).

11. Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары мен бағдарламаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 12 қаңтардағы № 4 бұйрығы (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 6 мамырдағы № 104 бұйрығының редакциясында).

12. Білім беру ұйымдарында психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 29 сәуірдегі № 92 бұйрығы.

13. Мемлекеттік білім беру ұйымдары қызметкерлерінің үлгілік штаттарын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2023 жылғы 21 шілдедегі № 224 бұйрығы (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 16 сәуірдегі № 77 бұйрығының редакциясында).

14. Қазақстан Республикасында бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы: ҚР Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығы (2023 жылғы 18 тамыздағы № 264 өзгерістері мен толықтыруларымен).

15. «Психологиялық-педагогикалық қолдау саласындағы жергілікті атқарушы органдар көрсететін мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді көрсету тәртібін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 27 мамырдағы № 223 бұйрығына өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы: Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 28 ақпандағы № 33 бұйрығы.

16. «Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау жүргізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығы (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 30 сәуірдегі № 98 бұйрығының редакциясында).

17. Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығы (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 30 сәуірдегі № 98 бұйрығының редакциясында).

18. Инклюзивті білім беру жүйесіндегі психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметін ұйымдастыру: әдістемелік ұсынымдар. – Алматы, 2020.

19. Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардағы диагностикалау мен кеңес берудің ұйымдастырушылық-әдістемелік негіздері. – Алматы, 2023.

20 Эльконин Д.Б. Некоторые вопросы диагностики психического развития

детей. Избранные психологические труды. - М.,1989.

21 Психолого-педагогическая диагностика. Учеб.пособ./ под ред. И.Ю. Левченко,С.Д.Забрамной.- М., 2003.

22 Диагностика психического развития в раннем детстве.- /под общ.ред. Р.А.Сулейменовой. 3-е изд. Учебно-методическое пособие., Алматы 2014.

23 Психолого-медико-педагогическое обследование детей дошкольного и младшего школьного возраста /Под общей редакцией кпн Р. А. Сулейменовой: Учебно-методическое пособие. 3- изд. Алматы, 2014.

24 Диагностика проблем обучения и воспитания детей раннего дошкольного и школьного возраста. Методические рекомендации для специалистов психолого-медико-педагогических консультаций/ авт.сост. А.К. Ерсарина. - Алматы 2014.

25 Детский аутизм. Диагностика и консультирование. Практическое руководство для специалистов психолого-медико-педагогических консультаций. /авторы- составители Ерсарина А.К. Айтжанова Р.К. / - Алматы – 2011.

26 Психолого-медико-педагогическое обследование детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата. учебно-методическое пособие. Алматы.,2006.

27 Психолого-педагогическая диагностика трудностей школьного обучения: метод. рекомендации/ Ерсарина А.К. - Алматы: ННПЦ РСИО, 2024.

28 Индивидуализация учебно-воспитательного процесса школьников с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: метод. рекомендации/ Елисеева И.Г. - Алматы: ННПЦ РСИО, 2021. [Электронный ресурс <https://www.special-edu.kz/>]

29 Madina Suleimen. Роль и инструменты психолого-медико-педагогических консультаций в работе с детьми с РАС (аутизмом) — исследование о практике ПМПК (International Journal of Educational Sciences, 78(1). March 2024.

Қосымша әдебиеттер тізімі

30. Мүгедектердің құқықтары туралы декларация. Бас Ассамблеяның 1975 жылғы 9 желтоқсандағы 3447 (XXX) резолюциясымен қабылданды.

31. Мүмкіндігі шектеулі тұлғалар үшін тең мүмкіндіктер жасаудың стандартты қағидалары. БҰҰ Бас Ассамблеясының 48-сессиясында 1993 жылғы 20 желтоқсанда бекітілді.

32. Саламанка декларациясы және ерекше қажеттіліктері бар тұлғаларға білім беру: Ерекше қажеттіліктері бар тұлғаларға білім беру жөніндегі дүниежүзілік конференция. – Испания, 1994.

33. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 15 сәуірдегі № 74 бұйрығының редакциясында).

34. Мектепке дейінгі, орта білім беру ұйымдарын, сондай-ақ арнайы білім беру ұйымдарын жабдықтармен және жиһазбен жарақтандыру нормаларын бекіту туралы: ҚР Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 22 қаңтардағы № 70 бұйрығы (Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2023 жылғы 3 шілдедегі № 193 бұйрығымен енгізілген өзгерістерімен).

35. Қазақстан Республикасында бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы: ҚР Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығы (ҚР Білім және ғылым министрінің 2025 жылғы 15 сәуірдегі № 74 бұйрығының редакциясында).

36 Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. Психолог-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе. Второе изд, испр. Алматы. 2023. [Электронный ресурс <https://www.special-edu.kz/>]

37 Мониторинг процесса внедрения обновленного содержания образования во 2, 5, 7 классах в общеобразовательных школах. Аналитический материал. – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2017.

38 Учебно-методические комплексы для обучающихся с нарушением интеллекта. //www.special-edu.kz

39 Система комплексной оценки проблем психосоциального развития детей раннего возраста/сост. А.К.Ерсарина, Р.К. Айтжанова, А.К. Кенжеева, Д.Р.Юлдабаева, А.Н. Токарева. – Алматы 2016. [Электронный ресурс <https://www.special-edu.kz/>]

40 Оказание комплексной помощи семье ребенка с инвалидностью на принципах Международной классификации функционирования и ограничений жизнедеятельности и здоровья: метод. рекомендации/ Ерсарина А.К., Токарева А.С., Кутгыбаева Ж.К. - Алматы: ННПЦ РСИО, 2021.

41 Организационно-методические основы междисциплинарной командной оценки и индивидуально-развивающих программ для детей с ограниченными возможностями/авт-сост. Ерсарина А.К., Джангельдинова З.Б. - Алматы: ННПЦ РСИО, 2022 [электронный ресурс <https://www.special-edu.kz/>].

42 Организационно-методические основы ранней поддержки детей с ограниченными возможностями: метод. рекомендации/ Ерсарина А.К., Достай А.К. - Алматы: ННПЦ РСИО, 2025.

43 Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. Психолог-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе. Алматы. 2019 г.- 106 с. [Электронный ресурс <https://www.special-edu.kz/>]